

Чурапчыга күн тахсар!

САҢА ОЛОХ

100 ЛЕТ
ЯССР
1922-2022

Чурапчы улуунун хаһыата

От ыйын 1 күнэ, 2022 сыл, бэтинсэ

№ 25 (11851)

стр. 3

стр. 4

стр. 5

ОЛОНХО ЫҤЫАБА

Чурапчылар Олонхо
ЫҤЫАБЫТТАН СИТИИИ
КӨТӨЛӨӨХ КЭЛЛИЛЭР

ЭРЭДЭЭКСИЙЭ ПОЧТАТА

Эрэдээксийэ
почтата

ЛИТЭРЭТИИРЭ МҮННУГА

Сардаана – биһиги кэммит
прозага

стр. 2

ТЭТТИК СОНУННАР

Улууэ баһылыга окко киһрэгэ ыһырда

Улууэ баһылыга Степан Саргыдаев Бетүрөп таһаратын, Абааһы мунһааһын кэһэһтэһкэ, хо-дуһаада бастаһы хотууру түһэрэгэ ыһырда. Ол эбэтэр от ыйын садаланыһыттан окко киһрэн, кыстык боптуруоһун дһаһанарга эттэ. "Баһылыгы сылга мһэһтэһтһэн оттуохха, оһуур иһин, уу кыһыһын оһсон, сүөһүлэрбһитһэр доһдуларын сүмэһиннэһэр отунан аһатыаһха", - дһэн бар дһонун ыһырар.

Үүт ыама үрдэһэ

Мария Нюргүһтановна Макарова, кылаа-быһай зоотехник:

- 28 сайылыкка 2200 мһах сүөһү таһыста, мантан 1200 төбөтө ыһаһык сүөһү. Баһылыгы сыллааһы үүппүт былаана - 5465 туонна, оттон бу ыйга 364 туонна былааннааһымт. Бүтүннү туругуһан күһэһэһи үүппүт 34 туоннаада тһнһэһтэ. Аһыһыт сыллааһыһы кытта тһнһэһтэһкэ, бу көрдөрүү үрдүж. Кэһинһи кэмһэ ардах түһэн, аһаһка от үүһэн, онон сүөһүлэрбһит һэһэрэ кэһэн, үүт эһи-һинһэ дһэн сыһаһыһыт.

4700 манар мһах төрөһтө, бу 62 бырыһһан. Мантан хаһыһыт кэмһэ үүппүт былаанһын тоһорго соруһтанан үлэһинһит. «Чурапчы» ТХПК бэйэһин бырабыһыһаһыһыһан үүтү ыһаһыһа тһһа балаһыһаһа онорһута. Сайылык үүтүн 3 солкуобайһан эһэн турар, 63 солк буолла. Иһнэһыһан дһон сайылыкка таһсарга иһтһрһэһтэһтэр.

Владимир Еремеев, «Чурапчы» ТХПК бырабыһыһаһыһыһын бэрэһэһтэһтһин онорон таһаарыһыһа солбуһаһыһыһа:

- Биһигин улуусһуһт үрдүнэн 32 туонна үүт кэ-лэр. Чурапчытаһы үүтү тутар соһуоһка күһ аайы 10-ча туонна кэһэр. Онон кеһир, суорат, смета-на, сливки онорһобут. Оттон нһһиһэһтэр арыһы онорһолһор, 19 арыһы сыһаа баар. Арыһы былаа-ны баһыһыт уонна эһиһиһиһиһэр тыһа туруораһыт. Баһырыһын арыһы аһыһах буолан, баһыһыт бэйэһит улуусһуһтун таһыһан аһын улуустар эһиһэ саһаһаһка бһэрдһилэр. Былаан - 500 туонна, биһигин үүт ыама үрдэһэн, 200 туонна буолла.

Суол сааһаһыһар эһэр кыһыс эһэйдэ

Бэһ ыйын 28 күһүгэр Чурапчы улууһун Ис дһыһала отһелһин дһуууруһнай чааһыһар, сарсыар-да 4 чаһска, Оһулуун уонна Хоһтодо нһһиһиһэһтэ-рин иһки ардыһар, "Абаһаах" бһэрэһэһинһэй суол 130-с бһэрэһтэһиһэр киһи эһэйһинһтэһх суол сааһаһа таһсыһыһын туһуһан иһиһинһэрһи бһиһтэһиһиһ.

Иһи күһ, 3 чаһс 30 мүнүүтэ дһиһи, 20 саһс-таах суопһар "Тойота Корона Премии" маһсыһыһа-ны иһирик туруктаах ыһыһын иһэн, аһаһһаһан иһэр оһкуораһын кыһаһан учуоттааһаһска, тыраһһһһһтан "көһтүүт".

Ол түмүгэр 2001 сыллаах төрүүх кыһыс, төбөтүгэр уонна иһиһэр араас иһтһтэһтһиһэх эһ-һиһиһэрһи ыһан, баһыһаһа киһирбит. ГИБДД ин-спектордарын медицинаһкэй көрдөрүүлэрһиһэр суопһар арыһы иһиһтэ туһуһаһыһыт, "Аһаһтэһт" 0,58 мг/л көрдөрбүт. Иһнэһыһан ГИБДД сотру-дһиһтарыһһан 12,27 ыһтаһыһа 3 чааһыһар оһобуһан, адһиһаһтһративһнай маһырыһаһал онорһуһуһна.

Убаһастаһыһлаах Чурапчы улууһун оһоһто-охторо, иһирик туруктаах урууһа оһоруу эһэтэр урууһа оһорууһ, ол да кэһниһтһэн арыһыһы иһэн баһан тыраһыһһары ыһыһы иһин 30 тыһ.сууһаһа дһэрһи ыһтараһаһ ону таһыһан тһтэһһиһкэһи ыһ-тыһы быраһаа 1,5-2 сыһа баһыһаһарын саһатаһыт.

От ыйын-1 күнэ - Саха национальнай бэчээтин күнэ

Хаартыһкаһа: хаһыат бастаһаһһанһай сурутааһчыһа - Анатолий Гуляев

Чурапчыга күн-дһыл туруга

От ыйын 1 күнэ
БЭЭТИНСЭ

+26

+13

От ыйын 2 күнэ
СУБУОТА

+28

+12

От ыйын 3 күнэ
БАСКЫҤЫАҤҤЫА

+28

+14

От ыйын 4 күнэ
БЭНИДИЭНҤЫК

+30

+14

От ыйын 5 күнэ
ОПТУОРОҤҤЫК

+30

+17

ОЛОНХО ЫҢЫАБА

Олонхо ыңыаба бары куруук күүтүүлээх, сылы быһа бэлэмниилээх, элбэх түбүктээх-сэдьиктаах, долгутуулаах бырааһыннык. Того диэтэххэ, өрөспүүбүлүкэ бары айар талааннара, сахалыы ырыаба кылыһахтаах куоластаахтар, төрүт култуураба өркөн өйдөөхтөр, олонхоҕо анаан айдарылыахтар, сахалыы таҥаска-сапка, оһуорга-дьарбааба ураты мындыр инстэннэһинэр, туттар Тэрилгэ уһулччу уустар, ааттаах-суолаах асчыттар, хабараан хагысылаах хапсабайдыттар, кырабы харахтаах охотттар, кэпсэлгэ киирэр жүрү куолар бары манна түмсэллэр, тобуоруһаллар. Дьэ, ол юннэ хатыһылаах илин-кэлин түсүһүүлээх күөн-күрөстөр икки күнү быһа уһараан көрбөккө ытыгылаллар. Хайдах таһымнаах үлэли-хамсыы сылдыарбыт, ханнык талааннар хайа сиргэ бааллара манна көстөр, төрүт култуура хайдах таһымна турара уонна ханнык хайысхалары тутуһан, үүнөн-сайдан иһэргэ чопчулааһын сороктара турар быһаарылыах күннэрэ.

Мария, Петр, Адамовтар - ат сөхөбүнэ күрөспүбүлүкэ аһылыахтара

Чурапчылар Олонхо ыңыабыттан ситиһии көтөллөөх кэллилэр

Биһиги улуус бу күөн-күрөстэргэ көрдөрүүлэрбит туһунан билиһиннэрдэххэ:

1. "Хохуоралаах тыллаах, хонкунас тыастаах..." хомуска сонньооччулар өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөстэрини кылаан кыайылыаабынан "Үөрүү" орто дьобурун сайыынарар киһи уһуйааччыта Марианна Михайловна Слепцова буолла.

2. "Таҥалайдыы көтөстөөх, Күн Дьөгөһөй Айыы симэбэ-күрүгэ" ат симэбин өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөһүн кылаан кыайылыаабынан Болутур нэһилиэгиттэн Мария Петровна Попова буолла.

3. "Түөрт түөрэм туһахтаах, Күн Дьөгөһөй Айыы симэбэ-күрүгэ" ат симэбин өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөһүн кылаан кыайылыаабынан Болутур нэһилиэгиттэн Петр Константинович Попов ааттанна.

4. "Күүтүнүүр күөртээх Кудай Бахсы уустара" тимир уустарын өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөһүн кылаан кыайылыаабынан Василий Степанович Попов - Бааха Уус, урбаанньыт, Чурапчы нэһилиэгэ ааттанна.

5. Олонхо сайдыытыгар кылаан кыайылыаабынан Олонхо ыңыабын сүрүн биригиди Чакыр нэһилиэгиттэн Олонхо тыйаатырын артыыскатыгар Анастасия Васильевна Алексеева бэрилиннэ.

Бастакы үрдэл:

1. "Өрөөбүт уһу өһүлэн" олонхону толорууга өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөскэ оҕолорго бөлөбүнэн толорууга Бастакы үрдэл - "УС ЧУОРААН" бөлөх - Нарыйаана, Туйгууна, Чэмэлиниэ Павловтар, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуола-

2. "Өрөөбүт уһу өһүлэн" олонхону толорууга өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөскэ оҕолорго бөлөбүнэн толорууга Бастакы үрдэл - "УС ЧУОРААН" бөлөх - Нарыйаана, Туйгууна, Чэмэлиниэ Павловтар, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуола-

тын үөрэнээччилэрэ (салайааччы - ийэлэрэ Павлова Татьяна Михайловна);

3. "Сүллэр сөмүө сүллэрдээбит, эриэкэс илин тикпит" уус-уран оҕоһуктар быыстапкаларын күөн-күрөһингэр кылаан кыайылыаабынан Бастакы үрдэл - Ольга Егоровна Седалиштева, Одьулуун.

4. "Сүллэр сөмүө сүллэрдээбит, эриэкэс илин тикпит" уус-уран оҕоһуктар быыстапкаларын күөн-күрөһингэр сахалым дьэ кэргэн таһаһын көрүүтүгэр Бастакы үрдэл - Альбина Семеновна Дьячкова.

Иккис үрдэл:

1. Чабылхайдык чуопчаарар чабырбады толорооччулар өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөскэ биригидиллэн толорууга ИККИС үрдэл - Монгуш Любовь Николаевна, Кытаанахтаабы "Түһүлгэ" Норуот айымньытын дьыстин дьирэктэрэ.

2. "Чабы-чыбы чабырбах" чабырбады толорооччулар өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөһин бөлөбүнэн толорууга ИККИС үрдэл - В.А. Савин аатынан Болтонотоосу Норуот айымньытын дьыстин - "Утум" фольклорнай бөлөбө (салайааччы - Максимова Александра Николаевна);

Үһүс үрдэл:

"Өрөөбүт уһу өһүлэн" олонхону толорууга өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөскэ биригидиллэн толорууга УһуС үрдэл - АНЯ МАКАРОВА, С.С.Яковлев-Эрилик Эристин аатынан Чакыр орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ (салайааччы - Адамова Татьяна Ивановна);

Ыспартыбынай күрэххэ:

Эльвира Ефимова - ох саанан ытылга 1-кы мөстө. Павел Константинович Попов - саха ох саатын оҕорууга - 1-кы үрдэл. Павел Константинович По-

пов - ох саанан сыал ытылга-2-с үрдэл.

Анал ааттар:

"Өрөөбүт уһу өһүлэн" олонхону толорууга өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөстэрингэр:

Улахан дьонго биригидиллэн толорууга "Угэһи тутуһааччы" аат - Николай Никитич Григорьев, "Байара" баһынай хаһаайыстыба баһылыта, Чакыр нэһилиэгэ;

Улахан дьонго биригидиллэн толорууга "Уһун тыһынаах толорооччу" аат - Николай Романович Дьячковскай, бизнсийэлээх, Чурапчы нэһилиэгэ.

Таһан ылыт түмэһин (олонхо сюжетинан) тутта хоһуйан толорууга анал аат - Сусанна Васильевна Лазарева, бизнсийэлээх, Кытаанах нэһилиэгэ, анал аат - Мария Ивановна Ширяева, бизнсийэлээх, Чакыр нэһилиэгэ.

Оҕолорго биригидиллэн толорууга "БОЧУМНААХ ТОЛООЧЧУ" аат - Айыына Егорова, С.К.Макаров аатынан улуустаабы гимназия 5-с кылааһын үөрэнээччигэ (салайааччы - Адамова Татьяна Ивановна).

Оҕолорго биригидиллэн толорууга "КЭСКИЛЭЭХ ТОЛООЧЧУ" аат - Кристина Максимова, В.С. Соловьев-Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын 4-с кылааһын үөрэнээччигэ (салайааччы - Захарова Анастасия Федотовна);

Ыччаттарга бөлөбүнэн толорууга "ТЭТИМНЭЭХ ТОЛООЧЧУЛАР" аат Чурапчытаабы "Айылы" НАДь "НОО" олонхону толорор ыччаттар бөлөхтөрө (салайааччы - Лытэһи Гаврил Гаврилович);

Улахан дьонго бөлөбүнэн толорууга "СЭҺЭН СҮННЬҮН ТУТААЧЧЫЛАР" аат Чурапчытаабы "Айылы" НАДь олонхону толорор атам саастаахтар бөлөхтөрө (салайааччы - Оксентинкова Вера Иннокентьевна);

3. "Чабылхайдык да чуопчаарар чабы-чыбы чабырбах" чабырбады толорооччулар өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөстэрингэр:

Оҕолорго биригидиллэн толорууга "УһУН ТЫҺЫНААХ, СЫТЫЫ ТЫЛЛААХ" аат - Аня Макарова, С.С.Яковлев-Эрилик Эристин аатынан Чакыр орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ (салайааччы - Адамова Татьяна Ивановна), оҕолорго бөлөбүнэн толорууга "СЫТЫЫ ТЫЛЛААХ" аат - В.С.Яковлев-Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын "ОТОРОЙ-МОТОРОЙ" чабырбахсыттар бөлөхтөрө (салайааччы - Любовь Николаевна Монгуш);

7-17 саастаах оҕолорго биригидиллэн толорууга "БАСТЫН УһУН ТЫЛЛААХ, СЫТЫЫ ТЫЛЛААХ" аат - ВИТЯ Гоголев, В.С.Яковлев-Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччигэ;

4. "Хохуоралаах тыллаах, хомус бархасан" хомуска:

"УГЭҺИ ТУТУҤААЧЧЫ" аат - Надежда Прокопьевна Поталова, Одьулууннаабы "Сайдыс" НАДь сүрүн исписэлиһэ:

"ДОХСУН ХОМУС" аат - "АЙГЫЛ" ансамбыл, Чурапчы нэһилиэгэ (салайааччы - Слепцова Марианна Михайловна);

"УДЬУОР ХОМУС" аат - "ИНИ БИИЛЭР" ансамбыл, Чурапчы нэһилиэгэ (салайааччы - Слепцова Марианна Михайловна);

"ТЭТИМНЭЭХ ХОМУС-ЧУТ" аат Дайаана Петровна Степанова, Намнаабы педколледж 1 кууруһун устудьуонката, Чурапчы нэһилиэгэ;

5. "Кылыгырылы дьэһэй, кылыһахтаах тойугум" тойуксуттар күөн-күрөстэрингэр:

АНАЛ ААТ Николай Никитич Григорьев, "Байара" баһынай хаһаайыстыба баһылыта, Чакыр нэһилиэгэ;

6. "Кыл кылыһах дорҕоно" кырыымпада сонньооччулар күөн-күрөстэрингэр:

"КЭСКИЛЭЭХ ТОЛООЧЧУ" ААТ - Сардаана Яковлевна Макарова, Чакырдаабы Фольклор дьыстин уус-уран салайааччыта;

7. "Түөлбэ күөл хоһуураах..." оһукайдыттар күөн-күрө-

стэрингэр:

оҕолорго АНАЛ ААТТАРЫ иһи-биилэр оҕолоро Викторина Борисова, А.П.Илларионов аатынан Хайахсыт орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ; Юлия Борисова, А.П.Илларионов аатынан Хайахсыт орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ;

8. "Дэһэй дьэһэй, дьэһэй дэһэй" дэһэй ырыаны толорооччулар өрөспүүбүлүкэтээби күөн-күрөстэрингэр:

АНАЛ ААТ-Слепцов Дмитрий Клементьевич, Ньурбаабы суварыстыбаннай драматическай тыйаатыр артыыһа (Болтоно нэһилиэгэ);

9. Надежда Прокопьевна Ахматова "Үгэс буолбут 18-19 үйэ дьахтар уонна эр киһи ютэр таҥаһа" анал аат

10. 11 кылаас үөрэнээччигэ Люба Синцева "Аныгылыы тупсарылыбыт сахалыы таҥас" анал аат.

11. Төлөйтөн Изабелла Степановна Кузьмина - "Сыахай, сувеһир оҕоһуктар" анал аат.

12. Одьулуунтан Мария Ильинична Карамзина, "Кыбытыктаах тигиһи" анал аат

13. Ирина Иннокентьевна Васильева, Чурапчы "Айыллаан", "Туостан оҕоһуктар" анал аат;

14. Борис Гаврильевич Дьяконов, Чурапчы, "Тимир уһаарыта, оҕоһук" анал аат.

15. Анатолий Иванович Константинов, Хатылы, "Тимир уһаарыта, оҕоһук" анал аат.

16. Эдвард Иванович Хомус, Чурапчы "Айыллаан", "Тимир уһаарыта, оҕоһук" анал аат.

Олонхо ыңыаба барыта 114 киһи бара сырытта.

Ус ыһы быһа биһигини кытары үлээбэит, кыһаллыбыт куруторбытыгар Александрова Мария Александровна, УһуС Болутур улууһун Предприимательствоа туондатын салайааччытыгар, Чурапчы улууһун көрсүбүт, арыаадабыт, аһаппыт, сыһыаппыт, кемелэспүт УһуС Болутур улууһун Дүлүкү нэһилиэгин дьонугар-сэргитигэр, баһылыгы Егор Алексеевич Николаевка, нэһилиэк дьаһалтатын үлэһиттэрингэр, түүнү быһа айаанан кэлиһитин ютээн көрсүбүт Николай Анатольевичка махтанабыт!

Кэитик нэһилиэгин Харыйалаах сэлэһинэстин "Сайыына" уһууһаан бары үлэһиттэрингэр, сөбүдүссэй Варвара Владимировна Николаевага уонна нэһилиэк баһылыгар Валерий Валерьевич Николаевка олус үчүгэйдик 88 Чурапчы дьонун көрсүбүтэрингэр, сылаастык хонорбугтарыгар, аһынан-үөлүһүн хааччылыыт "Сэргэлээхтээби аһылык кэмбинээтэ" ХЭТ үлэһиттэрингэр олус дүэн махтанабыт!

УһуС Болутур улууһун баһылыга Владимир Семенович Посканиппа, сүүстэн таһа киһини тырааныспарынан хааччылыыга кемелэспүт, ыһаахха барылыны, кыттылыны бары өттүнөн өйөөбүт Чурапчы улууһун баһылыгар Степан Анатольевич Саргыдаевка, биһигини кытта сылдыспыт улуус баһылыгынан соһиалнай боптуроостарга солбуһааччы Мария Филипповна Кронниковага, өрөспүүбүлүкэ тэриһэр хамыһыһытыгар, тэриһээччилэргэ, ыһаааччыларга, дьүүлүүр сүбэһиттэргэ кэлэр кэм кэһээһингэр киһэр, хойукку кэм хоһоонугар холбонор 15-с Олонхо ыңыабын ыһыттарыгар дьиргик махтанабыт. Төгүс төгүл уруйдуубут! Абыс төгүл айкылыбыт!

Мария ГЕРАСИМОВА-Сингээр, улуустаабы култуура управлениетин фольклорга салааты.

ЭРЭДЭЭКСИЙЭ ПОЧТАТА

ЭРЭДЭЭКСИЙЭ ПОЧТАТА

Эрилик Эристийннэ
аналлаах сана кинигэ

Эрилик Эристийннэ сэгээ, С.А. Новгородов аатын Чуралчы орто оскулатын саха тылын уонна литэрэтиирэтин учуутала, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритиин туйгуна, РФ уопсай үөрэхтэринин Бочоттаах үлэһитэ, РФ суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ, «Чурапчы» литэрэтииринэй түмүгү чилиэнэ Сардаана Иванова Еремеева элэтигэр аһан, «С.С. Яковлев-Эрилик Эристийннэ айар үлэтэ: олох уонна

айымньы ситимэ: учуутала, үөрэтээччигэ кэмэ босубуһа» диэн сана кинигэни «Дани-Алмас» кинигэ кыһатыгар быһыл баччээтээн таһаартаа.

Кинигэ үс бастан турар. Бастагы бас «С.С. Яковлев – Эрилик Эристийннэ олохун кэрчигэрэ уонна айар үлэтин бэлэз чакчылар». Иккис бас «С.С. Яковлев – Эрилик Эристийннэ олохун уонна айар үлэтин ситимэ». Бу бас үс олуктан турар. Бастагы олук «1-

кы кэрдикэ кэм. 1923-1928 сс. Октябрьскай революция, Сэбиэскэй быласе туругураарын иһин охсуһуу суоллара. Айар үлэ аартыгар үктэниин, иккис олук «2-с кэрдикэ кэм. 1929-1937 сс. Олох оргуулар үөлүгэр. Суруйааччы быһылыгынан биллэһитэ, ситимэ-хотуута», үһүс олук «3-с кэрдикэ кэм. 1938-1942 сс. Күүрээниэх айар үлэ сыллара. Николай Островскай суолларынан». Үһүс бас «С.С. Яковлев – Эрилик Эристийннэ баччээтэммит айымньылар». Бу бас икки олуктан турар. Бастагы олук «С.С. Яковлев – Эрилик Эристийннэ толору хомуруунуука кинигэ уонна тусла кинигэни тахсыбыт айымньылар» библиографическай ыһыныык. Иккис олук «С.С. Яковлев – Эрилик Эристийннэ толору хомуруунуука кинигэ уонна тусла кинигэни тахсыбыт айымньыларын түмэн көрдөрөр табылыска».

Кинигэ тылы, түмүгү ааптар бэйэтэ суруйбут. Туһанылыыт кинигэлэр испиннэктэрэ килэриллибит. Элбэх хаартысканан ситэриллэбитэ кинигэ таһымын үрдэтэр. Бу босубуһа суруйааччы олохун уонна айар үлэтин кылгастык түмэн көрдөрөр, бэлэз чакчылары өйгө тутарга, тэтиэх көрдөрүү суруйааччы айар ньыматын уратытын өйдүүргэ көмөлөх, салгы үөрэтэргэ-чигилэргэ тирэх буолар аналлаах.

Марфа КУЗЬМИНА,
улуустаагы кини библиотэтиэ испиннэһитэ.

Ытык Бахсы
ыһыабар

Кини куоракка олохсуйбут бахсылар, кинилэр сыһааннара дойдубут Ытык Бахсы ыһыабар тахсан ыалдьыттан, биһир дойдулаахтарбытын, аймах-билэ дьоммутун кытта дуоһуһа сэлэргэһэн, дойдубут ыраас салгыһынан тыһынан, ахтылдьаммытын таһааран кэллэбит.

Дойдубут сэбиэскэй кэмгэ тутула ыһылыгытыгар биһир дойдулаахпыт Дмитрий Барашков төрөөбүт-үөскээбит тэлэһитигэр төһөнөн кэлэн, дыа-уот туттубута. Ити кэмгэ Бахсы бас - көс кырдыаҕастара Дмитрий Филиппович дойдутугар баһылык буоларыгар көсөтөн, ыһыһынан, баһылыгынан талбыттара. Онтон сааһааһыта - Ытык Бахсы саага кэрдиис кэмгэ сайдыы суолугар тахсыта. Дмитрий Филиппович куоракка олорор биһир дойдулаахтарын түмэн, «Бахсы» уопастыбаны тэрийэн, салайааччынан Тимофей Егоров талларбыта. Ыһылыгы ыһыахтыт ол тэриллип 25 сылын бэлэһээһингэ эмиз аһанна.

Бастагы күмүтүгэр дойдубут Ытык сирдэринэн сырытыбыт. Томторго турар Таһаарыт дьэтигэр «Бахсы» уопастыба 25 сылыгар аналлаах стендэ, кэксэлэһэ турар Лөчүк дьэтигэр иһилиэх олохун көспүр мусуой, үс Дьоруой иһэлэргэ анаммыт үйэтигин стендэрин аһылыгытын сирэ - туома ыһылыгына. Салгыы Холбоһох диэн Томтортон 2 бээрэстэлэх сиргэ, уруккута дьон тобуруһан олорбут, Слепцовтар аймах төрүттэрин олохторугар, бастагы оскуола дьэтигэр чөлүгэр түһэрин үлэтэ ыһылыта турарын баран билистибит. Топоним Кэриэстэбиш тумуһугар, Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмгэр хоту оройуоннарга көһөрүлүүгэ барбыт «Киров», «Коминтерн» колхозтаахтарын толору суруллубут стендэрин, дойдуларыгар хаалан «Островскай» колхозка үлэлээбит уонна кинилэр бэрэсэздээтэлэрэ Т.Н. Егоровка анаммыт мэнэз бэлэз аһылыгытын сирэ - туома ыһылыгына.

Иккис күмүтүгэр Наһаабай кэрэ көстүүлөх кинэ илэһэн сыһылытыгар кэтиһиллэх ыһыахтыгар дьон-сэргэ тобуруһа муһунна. Ыһыах аһылыгытын сирин - туомун кинигэтигэр, оһуохай түһүлгэтин куораттан сылдьар биһир дойдулаахпыт, өрөспүүбүлүкэзэ биһир оһуохайы этээчи Д.М. Пестеряков үтүс дьону түмэ тардан, үөрүүбүтүн үрдэттэ. Улуус дьокутааттарын сэбиэтин бэрэсэздээтэлэ А.А.Захаров, олохтоох дьаһалта, баһылыга И.Ф.Барашков ыһыахка кэлбит дьону - сэргэни, ыалдьыттары сааһан сайын кэлбитинэн эбэрдэлээтэлэр, наһаадалары туттартаатылар. «Бахсы» түмүгү салайааччыта В.Е. Попов ыһылыгы ыраахан кыстыгы түмүктээһингэ тус көмөлөрүн иһин суоптар И.В.Барашковка, О.Д.КХ олохтоох маастарыгар В.Местниковка, «Дьэрэксэн» дьахталлар түмүкүлэригэр, күрэхтэһингэ кыттыбыт ыччаттарга анал бэлэхтэрин аһаата. Илэ сылыгар, Илэ сиргэ анаммыт ыһыах буоларынан, Раиса Слепцова сахалыы тигэн оһорбут оһоһуктарын быһастаһа, кинилэр иһэлэрин аһыһан сахалыы тигингэ куонкурус буолла. Сахалыы тигингэ «Дьэрэксэн» түмүгү 17 сыллаах үлэтэ турда. Мин бэйэм дойдум дьон көрөн үөрэһиннэр диэн, күргэһим Зинаида Иннокентьевна тигэн хааларбыт, үтүс сирдэринэн, араас быһастаһаларга ситиһиллэхтик кыттыбыт үлэлэрин көрдөрүүгэ туруорбуппун ыһыах дьон көрэхсигэр көрдүлэр, үтүсүтэр хаартыскага түһэрдилэр. Ыччат дьон күрэхсэр Мэнэ Хаһаалаһан матталар, Уус Алдантан курбуһахтар уонна бэйэбит Бахсы ыччаттара кыттыбыттара ыһыахтытын кигэргэттэ. Кигэһитин Дьэһкиһэ эбэтигэр тыл күрэхсэр үрдүк таһымнаахтык буолла.

Дьэ, ити курдук Ытык Бахсыбыт ыһыабар түмэһэн, сэргэхсийэн, санаабыт ырааһыран, сэнэһитигэр сэнэ, күөспүтүгэр эбиллэн, дуоһуһа сыннаһан, дойдубут дьонугар дьирин махталлаах эргийэн кэллэбит.

В.Е. ПОПОВ,

СӨ Норуот хаһаайыстыбатын үтүөлэх, Араасыйа оһурун бочуоттаах үлэһитэ, Чурапчы улууһун уонна Бахсы иһилиһигин бочуоттаах олохтооҕо. Дьокүүскай к.

Үөһээ Бүлүүгэ аахсыйаҕа кыттыстыбыт

Саха литэрэтиирэтин төрүт-тэһичи, поэт, этнограф-учуонай, бөлүһүөк-суруйааччы Өксөкүлээх Өлөксөй төрөөбүтэ 145 сылыгар аналлаах «Үс кут-үс сэргэ» аахсыйатыгар Чурапчыттан улууспут баһылыга Степан Саргыдаев анал сорулаһынан аһан-миннэн бара сырыттыбыт.

Ааспыт үйэ сааһаанытыгар Ытык кинигэ Өксөкүлээх Өлөксөй үс бэлэз сиргэ үс сэргэлэри туруоран, үйэлэртэн-үйэлэргэ өрөгөйү үрдэтигэр эбит.

Бастагы сэргэлэри А.Е.Кулаковскай Өймөкөөн улууһун Үрэх төрө диэн үтүө сиргэр туруорбут. Ол туһунан Өймөкөөн улууһун аҕа баһылыга Иннокентий Сивцев көсөттэ. Иккис сэргэлэри Чурапчы Арыһааһар Орто Сурт алааһыгар туруорбут. 100-тэн таһа сыл аннараа өттүгэр Сы-

ромятинковтар уруу тэриһиллэр. Өксөкүлээх Өлөксөй чөл олоху олоххо килэһсэн, бу урууну арыгыта суох ыһыттар. Манна Өксөкүлээх Өлөксөй туһунан, олус уһунуук оһуохай таһаарбыт. Бу туһунан Чурапчы улууһун культуура управлениетын начаалынныга Дмитрий Попов олус итэһитиллэхтик көсөтөн, дьон болгомотун тарта. Үһүс Ытык сэргэлэри 1905с. Аһыкай иһилиһигэр Марха кулубата Семен Криговориһын тэриһиллэ ыһыагар А.Е.Кулаковскай туруорбут. Ол сэргэлэри илэ көрөн, Үөһээ Бүлүү баһылыга Владимир Поскачин сэргэх көсөһүн истэн, олус астынныбыт, сөхтүбүт.

Саха норуотун Ытык кинигэ, Өксөкүлээх Өлөксөй, үс сэргэлэри үс улууска туруорбута бэрт дыкты! Үөһээ көсөһөһөн көрдөхкө, ол сэргэлэр үс муһуук буолан көстөлөрө, арааһа, туох эрэ бэлэз, сит-

вол буолуон соһ диэн сааһаалаатылар. Бэлэз күн элбэх тыл этиһиннэ, алгыс аһанна. Саамай чыпчыл түгэһиннэ үс улуус бэрэстэһиттэлэрэ: Өймөкөөнтөн И.С. Сивцев, Чурапчыттан Д.Д.Попов, Үөһээ Бүлүүтүн В.С. Поскачин үс кут буорун ситимнээһиннэрэ буолла. Ол курдук, Салгын кут - Өймөкөөн, Илэ кут-Чурапчы, Буор кут - Үөһээ Бүлүү куттарын холбоотулар. Кырдыаһас сэргэ төрдүгэр үс анал моһоһчүкүтэн үс улуус буорун кутан баран, алааһынан, уохтаах кыһыһынан арчылаатыбыт, сирин-туому ыһыттыбыт.

Саха оһута үтүмэн үйэлэргэ муспут өркөн өйүн сүмэтин, сүөгэйин кэлэр күнүгэр ычакка тигэрэ сорукутаах «Үс кут-үс сэргэ» аахсыйа ити курдук үрдүк таһымнаахтык буолла.

Анна ГОВОРОВА,
Төлөй.

Мындааһаайылар Олонхо ыһыабар ыалдьыттаатыбыт

Мындааһаайылар Олонхо ыһыабар, Үөһээ Бүлүү улууһугар ыалдьыттаан кэллэбит.

Үөһээ Бүлүү дьон-сэргэтэ бүтүүн туруһан, ураты сирдэрэи түһүлгэни тэриһиллэр, үтүмэн үлэни көрсүбүттэрэ тутта кийи харбаар быраһылар. Хаһа да көр баараһай, үйэлэх тутуулар кийи эрэ сөбүөх күчигэрэ-етиттэр. Олонхо ыһыабар сылдыбыт кийи эрэ барыта улуус баһылыга В.С. Поскачин сатабыллаах, кыахтаах салайааччы буоларын, улуу айымньы олон-

хобутун өрөспүүбүлүкэ оһурун итэһийтэ.

«Дьөһөгөй Айыы оһотун сымэһин-киргэһин», «Байаһай бэлэһэ» төрүт үгэһинэн оһоһуллубут ох сааһан ыһыы, «Өрөөбүт уоһу өһүлэн, хоммут уоһу хоннорон» олонхону толорор күөн күрэхтэргэ, «Сахалыы оһоһуулаах бастыг ох саа» төрүт үгэһинэн оһоһуллубут ох саа маастардарын быһастаһаһыгар кыттан, ситиһиллэһин ситэһиһэн, өттүк харалаах, иһин тутуурдаах кэллэбит.

«Таналайлаах кигэргэһин-

лэх, түөрт түөрэм туһахтаах Күн Дьөһөгөй Айыы сымэһин» көрүүгэ Мария Петровна, Петр Константинович, Константин Константинович Поповтар дыа жүргэһингэ түөрт сылы быһа кигэһин оһорбут аттарын сымэһэ Кылаан кыһыһылаах аатын ыһан, 150 тыһыһыһаах сэртиһикээһиннэ наһаадалаһанна. Уруһуктан ох сааһан дьарыһтанар Павел Константинович Попов ох саата «Бастыг оһоһуулаах сахалыы ох саа» аатын ыһан, 50 тыһыһыһанан бириһийлэһиннэ. Оһоһутарбыт Эльвира Прокопьевна

Ефимова, Надежда Васильевна Кулешова, Ульяна Дмитриевна Гермогенова, Надежда Васильевна Тастыгина Павел Константинович оһорбут оһорунан улуус чигэһин көмүскэһэн кэллэлэр. Эльвира Прокопьевна бастагы мистэһик, итэһинэ 100 тыһыһыһаах сэртиһикээһин ситистэ. Пелагея Илларионовна «Хоммут уоспун хоннорон, өрөөбүт уоспун өһүлэн» бөлөһүнэн олонхо күөн күрэхигэр ситиһиллэхтик кыттан, «Сэһэн сүһүһүн туттааччылар» аатынан, 5 тыһ. сэртиһикээһиннэ бэлэһтэһэн үөрүүбүт

үксээтэ, өрөгөй-талаан үөрдүстэ. Чурапчы дьон-сэргэтэ хомус, тилба танас, чабырсах, олонхо күөн-күрэхтэригэр талааннара таһыста.

Биһиги Василтома Васильевна, Пантелеймон Пантелеймонович Васильевтар диэн эдэр ыалга түһэн, дыаһит курдук көгүл сымэһан, тото-хана аһаһан-сигэн, сымэһалантык сымэһан астынныбыт. Олонхо ыһыабар тэрийэн, ыраах улууска буор-бөсхө илдьибит, ыһыах быһаһын туһары бөөбөйдэһэн сырыһыһарбыт баһыһыһыгар Анна Николаевна, суопларбытыгар А.А. Дьодоровка, улуус салалтатыгар барҕа махталыһын этэбит.

Александра ВАСИЛЬЕВА.

ЛИТЭРЭТИИРЭ МҮННУГА

САРДААНА – БИЙГИ КЭММИТ ПРОЗАЙГА

Бу саас Дьокуускай куоракка үс күн устата Эдэр суруйааччылар XXIII-с өрөспүүбүлүкэтээби Сүбэ мунньахтарыгар Чурапчы улууттан Сардаана (Корякина) Гаврильева, “Эн хаарга сардаана үүннэрдэн” ырыаба ылланыны, кыра кэмэйдээх кэпсээннэрин ситэрэн-хоторон ойучу мээстэннэ ылбыта.

уруйдуубун, ыллы олоробун, муусука истэбин. Билигин Дьокуускай куорат пенсионнай пуондатыгар бууаалтырдыбын.

– Эн хааангыттан айар үлэ алыбар ылларбыккыны? Аан маннагы айымныгыттан хаан суруйбуккуну?

– 1993 сыллаахха Дирингэ эбэм өлбүтэ. Онно кинини сүтэрэн, улахан охсууну ылбыппын өйдүүбүн. Аан бастакыбын өлбүт кинини көрбүтүм, эбэбин наһаа күүскэ таптыр эгэм. Онно тэтэрээт халымынан 24 илиискэ эбэм туһунан бастакы суруйуубун бооччойбутум. Ол кинигэтэн почта дыһыттар илдьэн, “Бэлэм буол” хаһыакка ыппытым. Хаһыаты күүппүтүм аҕай. Бэчээттээбэтхэтэрэ... Ол оннук хаалбыта. Тааттаа уөрэнэр сылларбар саха тылын уонна литэрэтиирэтин уруоктары олус сөбүлээбитим, учууталбыт Евдокья Иванова эмиэ талааннаах баҕайы этэ. Ити предметтэр буопалларын күүтэр аҕай эгэм.

Бастакы “Сүүр-бэ аҕыс харчы”, “Бастакы таптал”,

эмнэ кэрэхсинбин, иитэрэһинбин. Оттон бу уопускам кэмгэр дойдубар, чугас дьоммор Чурапчыга кэллим.

Суруйар айымныларым эмискэ кэллэр. Сородор үлэни олодохпуна, ыскаллаах баҕайы кэмнэргэ ыгаллар. Ону мин төбөбөр тутан олоробун эбэтэр түргэн баҕайытык диктофонга уста ох -

нык көрүгэр ылан суруйабын? Айымныларгар ханнык тизмэлэри таарыабын?

– Ордук киһи дьылбата... Бэйэм киһи эмэ, туохха эмэ үөрэтэр-такайар саастаах киһи буолбатахпын, олобу эмнэ оннук улаханнык билбит киһибин дээн санаммалпын, ол гынан баран бэйэм тугу билбиппин-көрбүппүн, тугу ааспыппынан киһи эмэ толкуйдатан, тугу эмэ эттэрбин, көмөлөстөрбүн дээн санаалаахпын. Кырачаан оҕолорго анаан “Чыпчаалхай баай” дээн бэчээттэнэ илик остуруулаахпын уонна оскуола оҕолоругар анаан “Максим Аммосов оҕо сааһа” кэпсээним өрөспүүбүлүкэ куонкуруһар тоҕус бастыһынар истрингэр киирбитэ, хомуурунньукка бэчээттэммитэ. Эрдэ элбиким курдук кэпсээннэр мээхэ эмискэччи кэллэр, туох тизмэлээх буопаллара биллибэт. Суруйан илэбин, ардыгар туһунан түмүктэрин бэйэм даҕаны билбеппин, ол туһары суруйан бара турабын. Бэйэтэ түмүктэнэр.

Соботох хаалбыт дьонуну көрөн аһынабын. Итинни кинилэргэ “собоотонун сылдыһа... ыл буол” дээн конотунэн этиэххэ сүрээбэрт курдук буолар. Оннук чугас дьонум эгин буолбатах буоллахтара. Ол гынан туораттан кэтээн көрөбүн уонна кэпсээним негүө тиздирхпин баҕарабын. Аҕылаах хоһооннордоохпун. “Быһа”, “Бир олох” дээн кырдыаҕас оҕонньор бэйэтин олоҕун туһунан ырытара ойууланар, онно киһи толору дьоллоохтук олорут, киһи олоҕо манньа түргэнник аһар, кырдыа хаалан эбин итинни буоллум дээн сэмэлэнэрэ сурулар. Итинэн соботох дьонго киһи олоҕо олус кылганын көрдөрө, бириэмэбитин куоттарыма дээн этэ сатыбын.

– Кэпсээннэргин бэйэн ойгуттэн аһаҕын дуу эбэтэр олоххо буолбуту уларытан суруйабын дуу?

– Өйбүттэн айымлар бааллар. Түүн эгин киирэн кэлэр. Уобарас тийэн кэлэр. Холобур, “Суор” дээн кэпсээним түүн 1430мүн түнүккүр көтөн кэлбитэ. Хап-хара, улахан, киһи саҕа этэ. Киһини уонна уоттаах хараҕынан көрөн баран олодор. Мин хаан суруйуохпар дэри минигин манаан олодор. Ону мин суруйа иликпинэ аны кыһаан утуйбаппын. Аны туох туһунан суруларын билбеппин эрэри, оннук суруйан киирэн барабын. Кылгас, бэйэтигэр сөрүсөп психологическай кэпсээн. Онно дьону атаҕастаама, сэгээмэ

дээн үөрэтэр, талааннаах, ураты дьобурдаах дьон бийиги ортобуттар бааллар дээн көрдөрөр.

– Эн суруйар кистэлэҥин биллэхпин баҕарабын. Эн ыл илэтигин. Бириэмэҥи хайдах аттарыабын?

– Мин утулар уубун наһаа тутуһабын. Хайаан даҕаны аҕыс чаас утуйуохтаахпын, кырата чэ, сүтэчэ чаас. Чаһыны көрөбүн. Ол гынан баран дыһытхэтин тийэн кэллэбинэ, бириэмэ минигин хайдах даҕаны туттат. Түүн 1.30мүн-3 чааска дэри суруйабын уонна тоҕо эрэ олох сылайбаппын, төттөрүтүн энергия киирэр. Хаан, хайдах кэлбитинэн суруйабын. Дьэ кэргэним минигин наһаа өйүүр, “саамайыт суруйан эрэ” дээн буолла даҕаны дьэ хомулуута, ас аһаһыта барыта минигэ суох оҕоһулар. Олуһун көмөлөһөллөр, өйдүүлэр уонна сэгээрэллэр. Кинилэр сэгээрэллэрэ – мээхэ саамай улахан наҕараада. Кинилэр наадыбаттара буоллар, олус хомолтоох буолуо этэ. Чугас дьонум эрэ сэгээрэр буолан, суруйабын.

– Суруйаргар анаан ийин киирэн наада дуу эбэтэр ылыгы да суруйбутунан барабын дуу?

– Кэллэҥи бириэмэҕэ сакаастар киирэн эрэллэр. Холобур, мин иитэрэһинэй олохтоох элэлэх, эбэлэх этим, кэргэним эбэтэр итиннэхэ майгынылар түгүннөр. Ыарахан дьылгалар, чэ итинник арааһынай түгүннэри кэспир буолан эрэллэр. “Суруйуон дуо?” дээн сакаастар киирэллэр. Ону мин кэпсээн илэбин, тутта ылан өйбөр, харахпар барытын ойуулаан көрөбүн. Бэйэм кинилэр олохторутар турунка киирэр курдук буолабын. Ол кинигэтэн биэр тыһынан сурулаһахсар. Сорох кэпсээннэр икки чаас иһигэр суруллаллар. Билигин улахан айымныны ылсан суруйа сылдаабын, дыһытхэ киһи олоҕуттан...

– Оттон билигин ханнык айымныны суруйа сылдаабын? Хаан бийиги эн сага айымныгыттан ааҕахпыты?

– Билигин улахан айымныны ылсан суруйа сылдаабын, дыһытхэ киһи олоҕуттан... Баҕар эһил тахсыа, баҕараар уһуоҕа. Тизмэтин эмнэ арыһымаах.

Айар үлэ мээхэ эмискэ баҕайы тийэн кэлэ. Оттон наһаа үөрэбин, махтанабын, олоҕум олуһун күүрүйдэ. Наһаа үчүгэй, кырдыартан куттаммын, инним хоту баран илэбин. Туох кэлэриниз, туох баарынан суруйан илэбин. Ааҕааччыларбар сэгээрэргит иһин улаханнак махтанабын.

– САРДААНА, айар үлэбэр үрдүк ситиһинлэри баҕарабын! Сага кэрэхсэбиллээх айымныларгыттан кэтэһибит.

Кэпсэттэ
Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ

Хаартыска САРДААНА
бэйэтин тус архыбыттан.

“Үрдүк дьол” дээн үс кэпсээним “Кылым” хаһыакка бэчээттэммиттэрэ, онтон кэлин бу хаһыакка мый айы эбэтэр ыйга иккиһини, сородор үстүүтэ табыстылар. “Сылдыа-сылдыа баран, эмискэ төлө барбытты суруйталаан саҕалаатым. “Туймаада” хаһыакка тохсунньу ыйтан саҕалаан, быыстала суох кэпсээннэр бэчээттэнэн кэллэр, “Кини куорат” хаһыакка тахсаллар. Билигин “Күрүлгэн”, “Чолбон” сурунаалларга ыталаатым, сэгээрдилэр, таһаарыахпыт дэббиттэрэ. Эдэр суруйааччылар сьездэригэр айар командировка дэни мээтиллэббиттэрэ ити путевканын сыл иһигэр Саха сирин ханнык баҕарар улууттар баран кэллэхпин сөп. Онно Таатта мусуойдарын да кэрийэхпин баҕарабын, ийэм дойдутугар Кинилээх хайаны даҕаны ыксырабын. Бүлүү эгээрдэри

собоун. “Та-ракааннар кэпсэтэлэр” дээн күлүүлээх кэпсээним алаады астаан буһа-хата, итин баҕайыга тизтэ оноро турдахпына тийэн кэлбитэ. Ону эмнэ түргэн үлүгүрдик диктофонга устуу буолбута, ити кэпсээммин Нам улуутугар дьон сөбүлээн, кыракий сценка туруорбуттара. Ону таһынан бэйэм айар болобум дьонго, чуолаан Диана Сутакова көбүлээн, сөбүлээн оонньообуттара. Таалааннаах баҕайы оҕолор бааллар: артыыстар, ырыаһыттар, үгкүүһүттэр. Олус үчүгүйдик туруорбуттара, астыммытым.

– Билигин литэрэтиирэ хан-

ОБОЛОР АЙЫМНЫЫЛААХ
САЛАА БАСТАКЫ ЧЫПЧААЛЛАРЫН
ДАБАЙАЛЛАР

Андрей ШИЛОВ.

ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН

Защищены трудовые права инвалида

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения законодательства о защите прав инвалидов.

Установлено, что индивидуальным предпринимателем по исполнению соглашения, заключенного с Чурапчинским филиалом Центра занятости населения Республики Саха (Якутия) о содействии в трудоустройстве инвалидов, на должность посудомойщицы принята местная жительница с 3 группой инвалидности.

Вместе с тем, в нарушение указанного соглашения и трудового законодательства работодателем с инвалидом заключен срочный трудовой договор сроком на 1 год.

Прокуратура внесла работодателю представление, а также возбудила в отношении него дело об административном правонарушении, предусмотренном ч. 4 ст. 5.27 КоАП РФ.

В результате принятых мер нарушения устранены в полном объеме, с работником оформлен бессрочный трудовой договор.

7 лиц из числа детей-сирот обеспечены жилыми помещениями

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения жилищных прав детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

Установлено, что на территории района 7 лиц, оставшиеся в малолетнем возрасте без попечения родителей, состояли на учете граждан, подлежащих обеспечению жилыми помещениями специализированного жилищного фонда, однако жилье им в установленный срок не предоставлялось.

В целях восстановления нарушенных прав сирот, прокурор внес главе администрации муниципального образования представление, а также обратился с заявлениями в суд.

По результатам рассмотрения актов прокурорского реагирования 7 сирот получили ключи от квартир, их права восстановлены.

Восстановлены права работников сельскохозяйственного кооператива на получение заработной платы не ниже минимального размера оплаты труда

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения требований трудового законодательства в сельскохозяйственных организациях.

Установлено, что в нарушение требований закона в одном из сельскохозяйственных кооперативов района заработная плата работникам, полностью отработавшим норму рабочего времени и выполнившим норму труда, выплачивалась ниже минимального размера оплаты труда.

Действуя в интересах прав работников, прокуратура внесла председателю кооператива представление, а также возбудила в отношении него дело об административном правонарушении, предусмотренном ч. 6 ст. 5.27 КоАП РФ (невыплата или неполная выплата в установленный срок заработной платы).

По результатам рассмотрения

актов прокурорского реагирования права работников восстановлены путем перерасчета и выплаты заработной платы в установленном размере.

Восстановлены трудовые права работника

Прокуратура Чурапчинского района по обращению местной жительницы провела проверку соблюдения трудового законодательства.

Установлено, что в середине января 2022 г. заявительницей на имя руководителя учреждения подано заявление об увольнении по собственному желанию с 09.02.2022.

При этом в начале февраля 2022 г. до истечения срока предупреждения об увольнении, работником подано заявление об отзыве заявления в связи с изменением обстоятельств.

Вместе с тем работодателем в нарушение требований закона женщине в отзыве заявления отказано, по причине трудоустройства на её место другого работника в порядке перевода.

Прокуратура района объявила руководителю учреждения предупреждение о недопустимости нарушений закона.

По результатам рассмотрения акта прокурорского реагирования трудовые права женщины восстановлены, заявление об увольнении по собственному желанию аннулировано.

За угон и повторное управление транспортным средством в состоянии опьянения уроженец Чурапчинского района на 2 года 3 месяца лишен свободы

Прокуратурой Чурапчинского района поддержано государственное обвинение по уголовному делу с выездом в город Хабаровск по месту установления ранее объявленного в розыск подсудимого - жителя одного из сёл Чурапчинского района. Он признан виновным в совершении преступлений, предусмотренных ч.1 ст.166 УК РФ (неправомерное заведение автомобиля без цели хищения) и ч.2 ст.264.1 УК РФ (управление автомобилем лицом, находящимся в состоянии опьянения, имеющим судимость за совершение в состоянии опьянения преступления, предусмотренного ст.264.1 УК РФ).

В суде установлено, что мужчина, имея судимость за управление транспортным средством в состоянии алкогольного опьянения, не сделав для себя должных выводов, 03 сентября 2021 года совершил угон транспортного средства марки УАЗ и управляя этим автомобилем в нетрезвом состоянии совершил дорожно-транспортное происшествие.

Проведенное освидетельствование подтвердило нахождение его в состоянии алкогольного опьянения.

После направления уголовного дела в суд для рассмотрения по существу обвиняемый скрылся и был объявлен в розыск.

Уголовное дело рассмотрено в суде по месту установления злоумышленника - в городе Хабаровске.

По результатам рассмотрения уголовного дела суд с учетом позиции государственного обвинителя приговорил мужчину по совокупности преступлений к 2

годам и 3 месяцам лишения свободы с отбыванием наказания в исправительной колонии строгого режима. Он также лишен права заниматься деятельностью, связанной с управлением транспортными средствами на 4 года.

Приговор суда вступил в законную силу.

2 детей с ограниченными возможностями здоровья обеспечены необходимыми лекарственными препаратами

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения законодательства о лекарственном обеспечении.

Установлено, что 2 детей с ограниченными возможностями здоровья, на основании рецептов выписанных лечащим врачом, подлежали обеспечению бесплатными жизненно необходимыми лекарственными препаратами.

Вместе с тем, ввиду отсутствия лекарств, рецепты аптечным учреждением не обслужены.

Прокуратура внесла руководителю аптечной организации представление с требованием обеспечить несовершеннолетних медикаментами в необходимом количестве.

По результатам рассмотрения акта прокурорского реагирования лекарственные препараты выданы, виновное должностное лицо привлечено к дисциплинарной ответственности.

Защищена права ребенка, пострадавшего от преступления

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения прав и законных интересов несовершеннолетних.

Установлено, что местный житель приговором суда осужден к 13 годам лишения свободы за совершение преступления насильственного характера в отношении ребенка.

В целях защиты прав несовершеннолетней прокурор обратился с иском в суд о взыскании с осужденного компенсации морального вреда, оцененное законным представителем в размере 100 тыс. руб.

Суд, согласившись с позицией прокурора, удовлетворил исковые требования в полном объеме.

Решение суда в законную силу не вступило и может быть обжаловано сторонами.

Выявлено нарушение при организации питания в образовательном учреждении

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения санитарно-эпидемиологического законодательства в образовательных учреждениях района.

Установлено, что в нарушение требований закона в пищеблоке одной из школ с. Чурапча хранились продукты питания с истекшим сроком годности. Выявлены нарушения, связанные с использованием приборов и оборудования пищеблока с дефектами, неисправностями, хранением личных вещей работников в пищеблоке.

В целях устранения выявленных нарушений, защиты прав детей прокуратура внесла руководителю образовательного уч-

реждения представление, а также возбудила в отношении него дела об административных правонарушениях, предусмотренных ч. 1 ст. 6.7 и ч. 1 ст. 14.43 КоАП РФ.

По результатам рассмотрения актов прокурорского реагирования нарушения устранены в полном объеме, виновное лицо привлечено к административной ответственности с назначением наказания в виде штрафов.

Проведена проверка соблюдения требований трудового законодательства в сфере образования

Проведенной прокуратурой Чурапчинского района проверкой установлено, что в марте 2022 года постановлением мирового судьи в отношении директора одной из школ района прекращено уголовное дело за совершение им преступления, предусмотренного п. «в» ч. 2 ст. 115 УК РФ (умышленное причинение легкого вреда здоровью с применением предметов, используемых в качестве оружия), по не реабилитирующим основаниям.

При этом статьями 331, 351.1 Трудового кодекса РФ предусмотрено, что лица, уголовное преследование в отношении которых прекращено по не реабилитирующим основаниям, могут быть допущены к трудовой деятельности в сфере образования при наличии решения комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, созданной высшим исполнительным органом государственной власти субъекта Российской Федерации, о допуске их к соответствующему виду деятельности.

Однако в нарушение требований закона директор школы после вынесения постановления суда продолжил работать на прежней должности в отсутствие соответствующего разрешения. Указанное обстоятельство работодателем своевременно не установлено. В связи с выявленными нарушениями закона прокуратурой района в адрес начальника МКУ «Управление образования Чурапчинского улуса (района)» внесено представление.

По результатам рассмотрения акта прокурорского реагирования директор школы отстранен от занимаемой должности, ответственное должностное лицо органа управления образования привлечено к дисциплинарной ответственности.

Администрации муниципальных образований должны установить дорожные знаки

Прокуратурой района проведена проверка деятельности органов местного самоуправления на предмет соблюдения ими требований законодательства о безопасности дорожного движения, по результатам которой выявлены нарушения в части ненадлежащего содержания муниципальных дорог.

Проверкой выявлены существенные недостатки в организации дорожного движения, влияющие на безопасность дорожного движения транспорта на улицах в 17 муниципальных образованиях Чурапчинского района.

Например, администрациями муниципальных образований не установлены дорожные знаки «Пешеходный переход», «Детям»,

«Ограничение максимальной скорости» вблизи школ и детских садов.

По результатам проверки прокуратура района обратилась с исковыми заявлениями в суд с требованием обязать администрации муниципальных образований принять меры по установке дорожных знаков и стационарных электрических освещений.

В настоящее время исковые заявления рассмотрены и удовлетворены. Реальное устранение нарушений законодательства находится на контроле прокуратуры района.

Муниципальные образования обязаны снести аварийные жилые многоквартирные дома

Прокуратурой Чурапчинского района проведена проверка полноты принятых органами местного самоуправления мер по сносу расселенных домов.

Проверкой установлено, что на территории 4 муниципальных образований района имеется 9 не снесенных расселенных аварийных многоквартирных домов. Техническое состояние строений представляет угрозу жизни и здоровью граждан, поскольку возможно их обрушение.

По итогам проверки прокуратурой района в адрес глав муниципальных образований вносились представления, по результатам которого нарушения в установленный срок не устранены.

В целях защиты прав и законных интересов граждан, прокуратура района предъявила в суд исковые заявления с требованием обязать администрации муниципальных образований снести расселенные аварийные многоквартирные дома.

Суд согласился с доводами прокуратуры и удовлетворил исковые заявления.

Своевременное исполнение решения суда находится на контроле прокуратуры района.

Суд поддержал требования прокуратуры Чурапчинского района об устранении нарушений законодательства об атмосферном воздухе

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения законодательства об атмосферном воздухе.

Проверкой вскрыты факты отсутствия в 27 котельных района, эксплуатируемых Чурапчинским филиалом ГУП «ЖКХ РС(Я)», золоуловителей, что не обеспечивает защиту атмосферного воздуха от выбросов зола твердого топлива и создает угрозу жизни и здоровью граждан.

По итогам проверки прокуратурой района в адрес директора предприятия внесено представление, по результатам рассмотрения которого нарушения в установленный срок не устранены.

В связи с этим, прокуратура района предъявила в суд исковое заявление о возложении обязанностей по оборудованию котельных золоуловителями.

Суд удовлетворил требования прокурора в полном объеме.

Своевременное исполнение решения суда находится на контроле прокуратуры района.

Прокуратура Чурапчинского района.

Күннэгэ тэнгээк күндү киһинибит – ийэ-
бигэ, эбэбигэ, эн сэрдык, куруук үөрө-
көтө, сэгэйэ сылдьар мөссүөнүгэ, кэрэбэ-
үтүбэ таласпыт санаан, олорон аастыт
олорууга биһиги айбүтүгэр чааылхай сулуус,
сүрэхпинигэр сылаас төлөн буолан, мэлдьн
баар буолуоҕа. Эн ситэ олорботох олох-
хун, ааккын биһиги, оҕолорун, киһиниттэ-
ринэ, күтүөтүн, сиэннэринэ, үрдүктүк тутан
салгыһахпыт. Олус күүүсэ таптыһыбыт, ахта-
быт, суохтуубут! Ийэбигэ, эбэбигэ барархсан,
уһун уугар сымнаҕастык, сылаастык утуй!
Оҕолоро, киһиниттэрэ, күтүөтэ,

Принимать лекарства только по совету врача

[illegible][illegible]